

УДК 330 : 338.24

Савицька О. М.

канд. економ. наук, доцент,

Гафтуняк М. І.

магістр

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», м. Київ

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ СТАНУ УПРАВЛІННЯ РЕСУРСНИМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ В КОНТЕКСТІ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Актуальність статті обумовлена необхідністю оцінювання стану управління ресурсним забезпеченням в контексті підвищення рівня фінансової стійкості підприємства. Ефективність функціонування фінансово-господарської діяльності (операційної, фінансової та інвестиційної) й забезпечення високого рівня конкурентоспроможності підприємства залежить від рівня фінансової стійкості підприємства. У статті розглянуто види аналізу та оцінювання стану управління ресурсним забезпеченням та на основі наукових праць узагальнено порядок розрахунку показників, які характеризують рівень забезпечення фінансової стійкості підприємства. При дослідженні методичних підходів розглянуто методичку багаторівневої схеми покриття запасів і витрат, методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства, затверджених Наказом Міністерства економіки України №1361 від 26.10.2010 року і методичку інтегрального оцінювання показників у часі щодо стану управління ресурсним забезпеченням в контексті підвищення рівня фінансової стійкості підприємства.

Ключові слова: управління ресурсним забезпеченням; фінансова стійкість; ефективність діяльності підприємства.

Savytska O., Haftuniak M.

METHODICAL APPROACHES TO ASSESSING THE STATE OF MANAGEMENT BY RESOURCE SUPPLY IN THE CONTEXT OF INCREASING THE FINANCIAL STABILITY OF THE ENTERPRISE

Annotation. The relevance of the article is due to the need to assess the state of resource management in the context of improving the financial sustainability of the enterprise. The effectiveness of the functioning of financial and economic activities (operational, financial and investment) and ensuring a high level of competitiveness of an enterprise depends on the level of financial stability of an enterprise. The article discusses the types of analysis and assessment of the state of resource management and, based on scientific works, summarizes the procedure for calculating indicators characterizing the level of financial sustainability of an enterprise. In the study of methodological approaches, the methodology of a multilevel scheme for covering reserves and costs, methodical recommendations for identifying signs of insolvency of an enterprise and signs of actions to conceal bankruptcy, fictitious bankruptcy or bankruptcy, approved by the Order of the Ministry of Economy of Ukraine № 1361 of October 26, 2010, and the method of integrated assessment are considered indicators over time regarding the state of resource management in the context of increasing the financial sustainability of enterprises.

Keywords: resource management; financial stability; enterprise performance.

Савицкая Е. Н., Гафтуняк М. И.

МЕТОДИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ОЦЕНИВАНИЮ СОСТОЯНИЯ УПРАВЛЕНИЯ РЕСУРСНИМ ОБЕСПЕЧЕНИЕМ В КОНТЕКСТЕ ПОВЫШЕНИЯ УРОВНЯ ФИНАНСОВОЙ УСТОЙЧИВОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Аннотация. Актуальность статьи обусловлена необходимостью оценки состояния управления ресурсным обеспечением в контексте повышения уровня финансовой устойчивости предприятия. Эффективность функционирования финансово-хозяйственной деятельности (операционной, финансовой и инвестиционной) и обеспечения высокого уровня конкурентоспособности предприятия зависит от уровня финансовой устойчивости предприятия. В статье рассмотрены виды анализа и оценки состояния управления ресурсным обеспечением и на основе научных трудов обобщенно порядок расчета показателей, характеризующих уровень обеспечения финансовой устойчивости предприятия. При исследовании методических подходов рассмотрена методика многоуровневой схемы покрытия запасов и затрат, методические рекомендации по выявлению признаков неплатежеспособности предприятия и признаков действий по сокрытию банкротства, фиктивного банкротства или доведения до банкротства, утвержденных Приказом Министерства экономики Украины №1361 от 26.10.2010 года и методику интегральной оценки показателей во времени относительно состояния управления ресурсным обеспечением в контексте повышения уровня финансовой устойчивости предприятия.

Ключевые слова: управления ресурсным обеспечением; финансовая устойчивость; эффективность деятельности предприятия.

Постановка проблеми та актуальність дослідження. Забезпечення високого рівня фінансової стійкості є першочерговим, універсальним завданням, що стоїть перед кожним суб'єктом господарської діяльності. Для реалізації підприємствами цього завдання, насамперед необхідно налагодити ефективне управління ресурсним забезпеченням. Актуальність дослідження обумовлена необхідністю оцінювання стану управління ресурсним забезпеченням в контексті підвищення рівня фінансової стійкості підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Висвітленню методичних підходів до оцінювання ресурсного забезпечення підприємств та аналізу рівня

фінансової стійкості присвячено велику кількість праць науковців. Різним аспектам до оцінювання показників, присвячені праці вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема: Мельник О. О., Гапак Н. М., Косарева І. П., Бут А. С., Рубан Т. Є., Білоброва І., Кандиба К. та ін.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Основною метою наукового дослідження є аналіз існуючих методичних підходів до оцінювання стану управління ресурсним забезпеченням в контексті підвищенні рівня фінансової стійкості підприємства.

Викладення основного матеріалу дослідження. Забезпечення високого рівня фінансової стійкості підприємства є підґрунтям для ефективного функціонування фінансово-господарської діяльності та інвестиційного розвитку підприємства, поступового зростання його економічного потенціалу. Високий рівень фінансової стійкості підприємства є результатом ефективного управління ресурсним забезпеченням.

Традиційна практика дослідження результатів аналізу та оцінювання стану управління ресурсним забезпеченням передбачає застосування комплексу видів аналізу (табл. 1). Насамперед, це зумовлено необхідністю об'єктивного порівняння результатів аналізу різних складових ресурсного забезпечення (матеріальні, нематеріальні, фінансові, людські, інвестиційні, інформаційні ресурси) та виявлення факторів впливу на узагальнюючий показник рівня ефективності управління ресурсним забезпеченням протягом певного періоду.

Залежно від завдань аналізу і тлумачення поняття «фінансова стійкість» порядок розрахунку показників, які характеризують рівень забезпечення фінансової стійкості підприємства у різних літературних джерел відрізняються [2, с. 191 – 196; 3, с. 68 – 72; 4, с. 749 – 750].

Проте, як правило, аналіз та оцінювання рівня фінансової стійкості підприємства проводиться у такій послідовності: 1) загальна оцінка фінансової стійкості; 2) розрахунок за даними форми № 1 (Звіт про фінансовий стан) системи абсолютних показників; 3) розрахунок за даними форми № 1 (Звіт про фінансовий

Класифікація видів аналізу та оцінювання стану управління ресурсним забезпеченням підприємства

№ з/п	Вид аналізу	Суть підходу
1	Горизонтальний (часовий) аналіз	порівняння кожної позиції форм фінансової звітності з попереднім періодом. У ході цього аналізу порівнюються фінансові показники підприємства (за формою № 1 – Баланс (Звіт про фінансовий стан), формою № 2 – Звіт про фінансові результати, формою № 3 – Звіт про рух грошових коштів і формою № 4 – Звіт про власний капітал) з показниками попереднього періоду.
2	Вертикальний (структурний) аналіз	визначення структури фінансових показників з оцінкою впливу різних факторів на кінцевий результат. Найчастіше використовують для структурного аналізу активів та пасиву за формою № 1, структурного аналізу грошових потоків за форма № 3.
3	Трендовий аналіз	порівняння кожної позиції звітності з рядом попередніх періодів та визначення тренда, тобто основної тенденції динаміки показників, очищеної від впливу індивідуальних особливостей окремих періодів. За допомогою тренда здійснюється екстраполяція найважливіших фінансових показників на перспективний період, тобто перспективний прогностичний аналіз фінансового стану.
4	Аналіз відносних показників (коефіцієнтів)	розрахунок відношень між окремими позиціями звіту або позиціями різних форм звітності, визначення взаємозв'язків показників. Фінансові коефіцієнти є вихідною базою для наступного факторного аналізу фінансового стану підприємства.
5	Порівняльний аналіз	внутрішньогосподарський аналіз зведених показників звітності за окремими показниками самого підприємства та його дочірніх підприємств (філій), а також міжгосподарський аналіз показників фірми порівняно з показниками конкурентів або із середньогалузевими та середніми показниками. Дані підприємства (з форм № 1 – 4) порівнюються з даними підприємств конкурентів та середньогалузевими та середніми показниками за статистичними збірниками.
6	Факторний аналіз	визначення впливу окремих факторів (причин) на результативний показник детермінованих (розділених у часі) або стохастичних (що не мають певного порядку) прийомів дослідження. При цьому факторний аналіз може бути прямим (власне аналіз), коли результативний показник розділяють на окремі складові, і зворотним (синтез), коли його окремі елементи з'єднують у загальний результативний показник. Для виявлення впливу факторів використовуються дані фінансової звітності підприємства (з форм № 1 – 4) і дані синтетичного та аналітичного бухгалтерського обліку підприємства (Головна книга, журнали-ордери).

Джерело: складено авторами на основі [1, с. 72]

стан) системи відносних показників фінансової стійкості; 4) розрахунок за даними форми № 2 (Звіт про фінансові результати) системи показників, які

характеризують стійкість функціонування підприємства з позиції забезпечення прибутковості операційної діяльності. Загальне оцінювання фінансової стійкості підприємства передбачає визначення стійкості джерел формування капіталу та стійкості його управління [2, с. 193]. Автор Гапак Н. М. розглядає абсолютні показники фінансової стійкості та багаторівневу схему покриття запасів і витрат [2, с. 194 – 195]. В табл. 2 представлено основні формули щодо розрахунку абсолютних показників фінансової стійкості підприємства та покриття запасів і витрат.

Таблиця 2

Основні формули розрахунку абсолютних показників фінансової стійкості підприємства та покриття запасів і витрат

№ з/п	Показник	Формула для розрахунку показника	Пояснення
1	Наявність власних обігових коштів підприємства	$ВОК = ВК - НА$	$ВОК$ – власні обігові кошти, грн; $ВК$ – власний капітал, грн; $НА$ – необоротні активи, грн.
2	Показник наявності власних довгострокових позикових коштів і	$ВДПК = ВОК + ДЗ$	$ВДПК$ – власні і довгострокові позикові кошти, грн; $ВОК$ – власні обігові кошти, грн; $ДЗ$ – довгострокові зобов'язання, грн.
3	Загальний розмір основних джерел формування запасів і витрат	$ДФЗВ = ВОК + ДЗ + ПЗ$	$ДФЗВ$ – загальний розмір основних джерел формування запасів і витрат, грн; $ПЗ$ – поточні зобов'язання, грн.
4	Надлишок (+) або нестача (-) $ВОК$	$\pm \Delta ВОК = ВОК - ЗВ$	$\pm \Delta ВОК$ – надлишок або нестача $ВОК$, грн; $ЗВ$ – запаси і витрати
5	Надлишок (+) або нестача (-) $ВОК$ і довгострокових джерел формування запасів	$\pm \Delta ВДПК = ВДПК - ЗВ$	$ВДПК$ – власні і довгострокові позикові кошти, грн; $ЗВ$ – запаси і витрати, грн.
6	Надлишок (+) або нестача (-) загального розміру основних джерел формування запасів і витрат	$\pm \Delta ДФЗВ = ДФЗВ - ЗВ$	$ДФЗВ$ – загальний розмір основних джерел формування запасів і витрат, грн; $ЗВ$ – запаси і витрати, грн.

Джерело: складено авторами на основі [2, с. 194 – 195]

За допомогою показників забезпеченості запасів і витрат джерелами їх формування визначають тип фінансової стійкості. Виділяють чотири типи фінансової стійкості. Для зручності визначення сформовано табл. 3.

Таблиця 3

Модель визначення типу фінансової стійкості підприємства

№ з/п	Показник, надлишок (+) або нестача (-)	Тип фінансової стійкості			
		Абсолютна фінансова стійкість	Нормальна фінансова стійкість	Нестійкий фінансовий стан	Кризовий фінансовий стан
1	$\Delta\text{ВОК} - \text{ЗВ}$	$\Delta\text{ВОК} \geq 0$	$\Delta\text{ВОК} < 0$	$\Delta\text{ВОК} < 0$	$\Delta\text{ВОК} < 0$
2	$\Delta\text{ВДПК} - \text{ЗВ}$	$\Delta\text{ВДПК} \geq 0$	$\Delta\text{ВДПК} \geq 0$	$\Delta\text{ВДПК} < 0$	$\Delta\text{ВДПК} < 0$
3	$\Delta\text{ДФЗВ} - \text{ЗВ}$	$\Delta\text{ДФЗВ} \geq 0$	$\Delta\text{ДФЗВ} \geq 0$	$\Delta\text{ДФЗВ} \geq 0$	$\Delta\text{ДФЗВ} < 0$

Джерело: складено авторами на основі [2, с. 195]

Головним інструментарієм оцінювання рівня фінансової стійкості підприємства є фінансові коефіцієнти, які мають причинно-наслідковий зв'язок з результативним узагальнюючим показником. Для визначення системи відносних показників фінансової стійкості використано методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства, затверджених Наказом Міністерства економіки України №1361 від 26.10.2010 р. [3]. Комплексне дослідження рівня стійкого розвитку фінансової системи підприємства передбачає розрахунок 10 фінансових коефіцієнтів (табл. 4).

Розрахунок наведених коефіцієнтів у часі дозволяє проаналізувати динаміку зміни значень конкретних показників, але не надає можливості побачити, яким у цілому є рівень фінансової стійкості підприємства. Для поєднання усіх відносних показників і усунення цього недоліку, в процесі аналізу доцільно використовувати методику інтегрального оцінювання показників у часі.

Слід зважати на те, що показники мають різні одиниці виміру, вони можуть поліпшувати стан стійкого розвитку (стимулятори), або мати зворотну властивість (дестимулятори).

Основні фінансові показники, що визначають рівень фінансової стійкості підприємства

№ з/п	Назва показника	Методика розрахунку (на основі форми №1)	Вид показника
1	Коефіцієнт концентрації власного капіталу	$\frac{\text{ряд.1495}}{\text{ряд.1900}}$	стимулятор
2	Коефіцієнт фінансової залежності	$\frac{\text{ряд.1900}}{\text{ряд.1495}}$	дестимулятор
3	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	$\frac{\text{ряд.1495} - 1095}{\text{ряд.1495}}$	стимулятор
4	Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	$\frac{\text{ряд.1595} + \text{ряд.1695}}{\text{ряд.1900}}$	дестимулятор
5	Коефіцієнт структури довгострокових вкладень	$\frac{\text{ряд.1595}}{\text{ряд.1095}}$	дестимулятор
6	Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	$\frac{\text{ряд.1595}}{\text{ряд.1595} + \text{ряд.1495}}$	дестимулятор
7	Коефіцієнт структури позикового капіталу	$\frac{\text{ряд.1595}}{\text{ряд.1595} + \text{ряд.1695}}$	дестимулятор
8	Коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів	$\frac{\text{ряд.1595} + 1695}{\text{ряд.1495}}$	дестимулятор
9	Коефіцієнт забезпечення власними оборотними засобами	$\frac{\text{ряд.1495} - 1095}{\text{ряд.1195}}$	стимулятор
10	Показник фінансового левериджу	$\frac{\text{ряд.1595}}{\text{ряд.1495}}$	дестимулятор

Джерело: складено авторами на основі [3]

Тому, необхідною складовою оцінювання фінансової стійкості підприємства є процедура стандартизації отриманих показників, яка проводиться за наступною формулою:

$$P_{ij} = \frac{x_{ij}}{x_i}, \quad (1),$$

де P_{ij} - стандартизований показник; x_{ij} – значення і-го показника у j-го елемента сукупності; x_i – еталонне значення цього показника.

Для дестимуляторів P_{ij} обчислюється та використовується в розрахунках обернена величина.

Розрахунок інтегрального значення фінансової стійкості підприємства (I_j) обчислено як величину багатовимірної середньої за формулою:

$$I_j = \frac{1}{m} \sum_{i=1}^m p_{ij}, \quad (2),$$

де I_j – інтегральне значення фінансової стійкості підприємства; m – кількість показників; p_j – стандартизовані показники.

Для обґрунтування діапазонів зміни інтегрованої оцінки використовують шкалу карт стійкості підприємства, згідно з якою виділяємо вісім рівнів економічної стійкості, які наведені в табл. 5.

Таблиця 5

Діапазони зміни інтегрованої оцінки стійкості підприємства

№ рівня	Рівень стійкого розвитку системи	Діапазон зміни інтегрованої оцінки, %
1	Абсолютний	[90; 100]
2	Високий	[80; 89]
3	Нормальний	[70; 79]
4	Середній	[60; 69]
5	Слабкий	[50; 59]
6	Нестійкий	[40; 49]
7	Критичний	[30; 39]
8	Кризовий	[0; 29]

Джерело: [4]

Водночас, оцінка фінансової стійкості передбачає аналіз факторів формування показників, які характеризують стійкість функціонування підприємства з позиції забезпечення прибутковості операційної діяльності [5, 6]. Серед цих показників чільне місце посідають поріг рентабельності (ПР) та запас фінансової стійкості (ЗФС), які розраховуються за інформацією форми № 2 (Звіт про фінансові результати).

Величину порогу рентабельності визначають за формулою [5, с. 70]:

$$ПР = \frac{ПВ}{КМД}, \quad (3),$$

де $ПР$ – поріг рентабельності, грн; $ПВ$ – постійні витрати, грн; $КМД$ – коефіцієнт маржинального доходу в чистому доході.

$$KMД = \frac{MД}{ЧД} = \frac{ЧД - ЗВ}{ЧД}, \quad (4),$$

де $ЗВ$ – змінні витрати, грн; $ЧД$ – чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), грн.

Ще одним показником, що характеризує стійкість функціонування підприємства з позиції забезпечення прибутковості операційної діяльності є запас фінансової стійкості підприємства, який визначається за формулою [6, с. 681]:

$$ЗФС = \frac{ЧД - ПР}{ЧД}, \quad (5),$$

де $ЗФС$ – запас фінансової стійкості, %.

Запас фінансової стійкості характеризує максимально допустимий процент зменшення чистого доходу. Тобто показує: на скільки відсотків підприємство має змогу знизити чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), залишаючись в зоні прибутку.

Висновки. Отже, при аналізі методичних підходів до оцінювання стану управління ресурсним забезпеченням у наукових працях, виявлено різні підходи до оцінювання показників. Оскільки, високий рівень фінансової стійкості підприємства є результатом ефективного управління ресурсним забезпеченням, запропоновано розглядати стан ресурсного забезпечення в контексті підвищення рівня фінансової стійкості. Аналіз та оцінювання рівня фінансової стійкості підприємства доцільно проводити у такій послідовності: загальна оцінка фінансової стійкості; розрахунок за даними форми № 1 (Звіт про фінансовий стан) системи абсолютних показників; розрахунок за даними форми № 1 (Звіт про фінансовий стан) системи відносних показників фінансової стійкості; розрахунок за даними форми № 2 (Звіт про фінансові результати) системи показників, які характеризують стійкість функціонування підприємства з позиції забезпечення прибутковості операційної діяльності. Для отримання узагальнюючих результатів у ході дослідження, необхідно застосовувати наступні методики: багаторівнева схема покриття запасів і витрат, інтегральне оцінювання та методичні

рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства, затверджених Наказом Міністерства економіки України №1361 від 26.10.2010 р.

Література:

1. Мельник О. О. Вибір та обґрунтування показників оцінювання ресурсного потенціалу підприємства. *Галицький економічний вісник Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя*. 2018. Том 55. № 2. С. 69 – 76.
2. Гапак Н. М., Капштан С. А. Особливості визначення фінансової стійкості підприємства. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2014. Вип. 1. С. 191–196. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuес_2014_1_39.
3. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства, затверджені Наказом Міністерства економіки України № 1361 від 26.10.2010 р. URL: <http://www.me.gov.ua>.
4. Савицька О. М., Гафтуняк М. І. Забезпечення економічної стійкості промислового підприємства в контексті удосконалення управління фінансово-економічною безпекою. *Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка»*. 2017. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5938>.
5. Рубан Т. Є., Білоброва І., Кандиба К. Механізм управління фінансовою стійкістю підприємства. *Економіка*. 2014. № 6 (120). С. 67 – 73.
6. Косарева І. П., Бут А. С. Механізм управління фінансовою стійкістю підприємства. *Молодий вчений*. 2017. №4. С. 678 – 682. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/4/158.pdf>.

References:

1. Melnyk O. Selection and substantiation of indicators of evaluation of resource potential of the enterprise. *Galician Economic Bulletin of the Ternopil National Technical University named after Ivan Puluj*. 2018. Volume 55. № 2. P. 69 – 76.

2. Gapak N. M., Kapštan S. A. Features of the definition of financial stability of the enterprise. *Scientific herald of Uzhgorod University*. 2014. Issue 1. P. 191 – 196. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuec_2014_1_39.
3. Methodical recommendations for revealing signs of insolvency of the enterprise and signs of actions to conceal bankruptcy, fictitious bankruptcy or bankruptcy, approved by the Order of the Ministry of Economy of Ukraine № 1361 dated October 26, 2010. URL: <http://www.me.gov.ua>.
4. Savytska O. M., Gaftunyak M. I. Ensuring the economic stability of an industrial enterprise in the context of improving the management of financial and economic security. *Electronic scientific special edition "Effective economy"*. 2017. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5938>.
5. Ruban T. Ye., Bilobrova I., Kandyba K. Mechanism of financial sustainability management of the enterprise. *Economy*. 2014. № 6 (120). Pp. 67 – 73.
6. Kosareva I. P., But A. S. Mechanism of management of financial stability of the enterprise. *Young scientist*. 2017. № 4. Pp. 678 – 682. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/4/158.pdf>.